

leren in dit geval dus heel weinig, tenzy men wil aannemen, dat de droogte van Juni 1914 tot en met Oct. 1914, want dat zyn de by-uitstek droge maanden geweest, ten minste in Kroë en Bengkoelen (zie hieronder), invloed hebben uitgeoefend. Waar dan die invloed in bestaan zou kunnen hebben is moeilijk te gissen; hebben de parasieten der *Catopsilia* er onder geleden of is een andere faktor in 't spel geweest?

	Juni t/m. Oct. 1914.	Normaal.
Kroë	162	1247
Bengkoelen	438	1216
Moko Moko	1201	1232

Zoals bekend is, beschouwen de inlanders het trekken van grote massa's vlinders als een voorbode van ziekten ¹⁾. In dit geval beweerde men, dat het verschynsel gepaard ging met het optreden van oogziekten.

Tot myn spyt heb ik geen exemplaren van de betreffende vlindersoort verzameld; te oordelen echter naar het voorkomen had men hier te doen met *Catopsilia crocale* Cr., de soort, die ook vroeger in Ned. Indië het menigvuldigst in grote massa's trekkende is waargenomen.

Bandoeng, Feb. 1916.

EDW. JACOBSON.

Nieuwe vondsten voor de Nederlandsche Coleopteren-fauna, V.

Calodera protensa MANNH. Het exemplaar uit Zoelen (Mr. UYTENBOOGAART), dat ik in mijne „Coleoptera Neerlandica” ten onrechte onder den naam van *Calodera nigrita* MANNERH. vermeldde, blijkt tot bovengenoemde voor de fauna nieuwe soort te behooren. *C. nigrita* ontving ik, in één enkel exemplaar, van Br. BERCHMANS, uit aanspoelsel van de Maas, bij Steyl nabij Tegelen (Limburg), Dec. Mijn dank aan hem voor de toezending van eene hoeveelheid aanspoelsel, bij den hoogen waterstand verkregen, waaruit zeer veel interessante Coleoptera te voorschijn kwamen.

¹⁾ Vergelijk: Mr. M. C. PIEPERS. Observation sur des vols de lepidoptères aux Indes Néerlandaises. Natuurk. Tijdschr. v. Ned. Ind. Deel L., 8e Serie, deel XI. 1891. pag. 257.

Ptenidium Wankowiczi MATTH. Onder een aantal Nederlandsche soorten van dit genus, door den heer I. B. ERICSON, te Hindås in Zweden, welwillend gedetermineerd, waren ook, behalve enkele zeer gewone soorten uit mollennesten verkregen, twee exemplaren van deze, voor onze fauna nieuwe, soort, reeds voor drie jaren, uit een mollennest bij Valkenburg in Limburg, Maart, door de vriendelijkheid van Pater HESELHAUS ontvangen. Op de etiket schreef ERICSON: nec *P. intermedium*. In GANGLBAUER's „Die Käfer von Mitteleuropa III 1899" en in den „Cat. Col. Eur. etc. 1906" heet deze: *P. intermedium* WANKOW. (? *Wankowiczi* MATTH.). In REITTER's „Coleopt. Germ. II 1909" is *Wankowiczi* MATTH. synoniem aan *intermedium* WANKOW.

FLACH (Best.-Tab. XVIII. Trichopterygidae; in Verh. k. k. Zool. bot. Ges. Wien XXXIX Bd. 1889") brengt *P. intermedium* WANKOW. tot een subgen. *Wankowiczium*, dat zich van het subgen. *Gillmeisterium* FLACH (waartoe *P. nitidum* HEER behoort) onderscheidt, doordat het scutellum in de basale dwarsgroef eene korte, kleine middelplooi en aan weerszijden 6 ingestoken stippen vertoont, waardoor de dwarsgroef gekerfd schijnt, terwijl bij het subgen. *Gillmeisterium* in de basale dwarsgroef 4 diepe groefjes, maar geen kleine middelplooi voorhanden is. Bovendien vertoont de prosternale voortzetting een middelgroef, bij *P. nitidum* daarentegen is deze aan weerszijden langs de zijden gegroefd. Bij alle overige, in ons land bekende, soorten vertoont de basale dwarsgroef van het schildje aan weerszijden slechts één enkel stipvormig groefje. Overigens gelijkt, volgens GANGLBAUER, *P. intermedium* WANKOW. zeer op *pusillum*; ook is deze nog door de veel kortere en meer spaarzame beharing der bovenzijde, n.l. der dekschilden, te onderscheiden. Glanzig zwart; de dekschilden kastanjebruin met lichter top; sprieten en pooten geel; halsschild voor de basis met 4 kleine stipvormige groefjes, bovendien verspreid bestippeld; dekschilden zeer duidelijk, zeer wijd uiteen, eenigszins in langsrijen bestippeld; Lengte 0,9—1 mm.

Twee exemplaren van *P. intermedium* WANK., voor vele jaren van REITTER, uit den Caucasus (det. FLACH), ontvangen, zijn, volgens ERICSON: *pusillum* GYLL. Wat nu eigenlijk

P. intermedium WANKOW., sensu ERICSON, is, kan ik nog niet uitmaken.

Meligethes viridescens F. Dr. MAC GILLAVRY ving bij Veenendaal, Juni, een nagenoeg geheel zwart exemplaar, met roode sprieten, pooten en epipleuren der dekschilden. In dank ontving ik deze voor mijne collectie. De in de „Coleopt. Neerl. I, blz. 483” vermelde *M. discolor* REITT. is, volgens GANGLBAUER, een onuitgekleurd exemplaar van bovengenoemde soort, met roodbruine dekschilden.

Aphodius pubescens ST. Een ♀ uit aanspoelsel van de Maas, Steyl nabij Tegelen (Limburg), Dec., door de vriendelijkheid van Br. BERCHIMANS ontvangen.

Drilus concolor AHR. Voor ongeveer 45 jaren ving ik, met behulp van het sleepnet, op lage planten, in een bosch bij Vianen, twee ♂♂; later werden nog een paar ♂♂ bij Oosterbeek en Rotterdam gevangen. Het schijnt, dat deze soort bepaaldelijk leeft op rivierklei, in de nabijheid der groote rivieren, in vochtige, van slootjes doorsneden, elzenboschjes, waarin allerlei struikgewas en lage planten. Daar ontwikkelt zij zich, evenals *D. flavescens* FOURCR. (uitsluitend op mergelbodem in Zuid-Limburg), uit slakkenhuisjes, welker bewoners door de larven verslonden worden. Het door Pater H. SCHMITZ met zooveel succes opkweeken van ♂ en ♀ van *D. flavescens*, gaf mij aanleiding om te trachten, ook het ♀ van *D. concolor* uit Nederland te verkrijgen.

Op mijn verzoek was Dr. A. C. OUDEMANS te Arnhem zoo vriendelijk, door eenige zijner leerlingen, nabij Oosterbeek, ongeveer op dezelfde plaats, waar voor een aantal jaren door den heer H. J. H. LATIERS (op eene zomer-excursie, waaraan ik ook deel nam), een ♂ gevangen werd, een groot aantal huisjes van *Helix nemoralis* en *Arionta arbustorum* te laten verzamelen, die, aan P. SCHMITZ toegezonden, slechts eene enkele volwassen ♀-larve (wintervorm) opleverde, welke nog, maar helaas dood, in een der huisjes van *H. nemoralis* zat.

P. SCHMITZ had mij reeds vroeger geschreven: „had ik een 50 of 100-tal slakkenhuisjes uit het Viaansche bosch, ik ben zeker, dat ik ook ♀♀ zou kunnen opkweeken”. Dit is thans gebeurd; wel is waar slechts één enkel, maar zeer fraai, goed uitgekleurd, ♀ ontwikkelde zich uit een der vele slakkenhuisjes,

uit Vianen ontvangen en, dank zij de niet genoeg te waardeeren vriendelijkheid van onzen verdienstelijken collega, werd aan mij dit ♀ voor mijne collectie aangeboden, zoo ook het geopende huisje van *Arionta arbustorum*, waarin de pophuid nog voorhanden is, benevens de ♀-larve uit Oosterbeek, die echter wat defect is. Een buitengewone aanwinst dus voor de kennis van onze fauna, alsmede voor de standaard-collectie der Nederlandsche Coleoptera.

Ik kan niet nalaten, hierbij te vermelden de vriendelijke medewerking van Dr. ROMIJN, inspecteur van de volksgezondheid te 's Hertogenbosch, aan wien door P. SCHMITZ gevraagd werd, of hij op zijne vele reizen wel eens naar Vianen kwam, waarop bleek dat genoemde heer aldaar een familielid had, Mejuffrouw AGATHE VAN EEK, ecne bekende natuurliefhebster, welke dame de gelegenheid vond, op dezelfde plaats, waar ik voor zoovele jaren het ♂ vond, op 7 April j.l., bij wijze van proef, een 6-tal slakkenhuisjes te doen verzamelen en aan P. SCHMITZ te verzenden. In één dezer huisjes was een levende ♀-larve. Met ongeloofelijke zorgvuldigheid werd het diertje opgekweekt; op 1 Mei scheurde de pophuid open en werd het ♀, waarvan hierboven sprake was, zichtbaar. Op 8 April werd eene nieuwe aanvraag gedaan aan Mej. VAN EEK, waarop een 30 à 40 slakkenhuisjes ontvangen werden, maar helaas in geen enkel was enig spoor van *Drilus* te vinden.

Het ♀ (en vermoedelijk ook het ♂) schijnt zeer zeldzaam te zijn. Wellicht, dat in een volgend jaar eene bezending slakkenhuisjes nog meer succes zal opleveren. P. SCHMITZ vermoedt, dat in de vrije natuur geen imagines van *Drilus* zullen voorkomen vóór Mei. In April is dus nog tijd genoeg, om te verzamelen. Hoe vroeger de (op het oog) ledige slakkenhuisjes uit de vrije natuur weggehaald worden, hoe langer men ze op de studeerkamer moet kweken, wat voor het succes eerder nadeelig dan voordeelig is. Volgens P. SCHMITZ ontwikkelen de ♂♂ zich ongetwijfeld uit kleine slakkenhuisjes, van 6—8 mm. middellijn (*Hygromia*'s, *Hyalina*'s en *Xerophila*'s). In Limburg geschiedt het opkweken van ♂ en ♀ van *D. flavescens* met succes en zonder moeite; er werden wel een 100—200 larven uit de eieren opgekweekt.

P. SCHMITZ schrijft mij nog: dat op verschillende plaatsen

in Limburg zeer ijverig naar slakkenhuisjes met *Drilus concolor* werd gezocht; hij had zulks n.l. op de maandelijksche vergadering van Het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, te Sittard op 9 Febr. l.l., aan de leden gevraagd. Gevonden is nog niets, maar er is toch al eenige aanwijzing waar, met kans op succes, verder gezocht zal kunnen worden, n.l. in de omstreken van Geulle. Als daar geen *D. concolor* voorkomt, dan is deze nergens in Limburg te vinden.

Evenals bij het ♀ van *D. concolor* uit Denemarken, dat ik van P. SCHMITZ ter bezichtiging ontving, is de kleurteekening opvallend verschillend van die van het ♀ van *D. flavescens*. De donkerbruine dwarsbanden op de tergiten zijn n.l. niet in 't midden onderbroken zooals bij *D. flavescens*, maar loopen over het midden onafgebroken door. Aan allen, die tot dit succes hebben bijgedragen, zij hier mijn hartelijken dank betuigd.

Chrysomela haemoptera L. Door de vriendelijkheid van Dr. MAC GILLAVRY ontving ik een exemplaar uit Tilburg van de var. a van J. WEISE (Naturgeschichte der Insecten Deutschlands, Chrysomelidae, 1893, p. 368), dat zwart-violet gekleurd is; een ander exemplaar uit Nijmegen, voor vele jaren van den heer C. J. DIXON ontvangen, is bijna zwart.

Phyllodecta tibialis SUFFR. (*Viennensis* WEISE et auct.). Ik ontving van Dr. RECLAIRE, thans te Miltitz bij Leipzig, een exemplaar van de ab. c. *Cornelii* WEISE, door hem voor eenige jaren bij Rotterdam gevangen. Bij het nazien van mijn Nederlandsch materiaal van *P. vulgatissima* L., waarmede genoemde soort, door het meer langgestrekte lichaam, het meest overeenkomt, bemerk ik, dat deze ab. nog bij den Haag door Dr. BOLTEN en mij, als ook bij Nuth in Limburg (wijlen Mr. MAURISSEN) gevangen is; bovendien bezit ik een fraai licht-bronzig exemplaar door Dr. MAC GILLAVRY bij Bunde nabij Maastricht verzameld, welk exemplaar op het eerste gezicht volkomen gelijk op de ab. c. *aestiva* WEISE van *P. vulgatissima*. Het type, met grootendeels geelroode schenen, werd door mij bij Winterswijk, Juli, door Mr. MAURISSEN bij Nuth gevangen. Ik vermoed, dat deze soort in meerdere collecties onder *P. vulgatissima* vermengd staat. Donkerblauwe, violette, roodkoperkleurig-violette of zwarte (ab. c.

obscura WEISE) exemplaren, zag ik nog niet uit Nederland.

Behalve het in de „Coleopt. Neerl.” vermelde onderscheid tusschen deze soort en de aanverwanten is: dat bij *P. vulgatissima* het 2^e sprietlid even lang als —, bij *P. tibialis* daarentegen korter dan het 3^e is; bovendien is bij *P. tibialis* het 1^e lid der middel- en achtertarsen even zoo breed als het gelobde 3^e lid; bij de overige soorten met ongerande halsschildbasis is dit lid veel smaller dan het gelobde 3^e; ook zijn bij *P. tibialis* de klauwen langer en slanker dan bij de overige soorten met ongerande basis van het halsschild. Aan Dr. RECLAIRE mijn dank voor de toezending dezer soort.

Phyllotreta ochripes CURTIS. In aanspoelsel van de Maas, bij Steyl nabij Tegelen (Limburg), werd een exemplaar met donkere sprieten en pooten aangetroffen (Br. BERCHMANS).

Dorcadion fuliginator L. (type). Van deze soort, welke uit de Belgische Kempen bekend is, werden door Pater WILFRIDUS RISWICK eenige exemplaren op de Brunssumsche heide nabij Merkelbeek in Limburg gevangen. Door de vriendelijkheid van den ontdekker werd mij een exemplaar toegedacht, waarvoor bij voorbaat mijn grooten dank.

Den Haag.

ED. EVERTS.

Borborus notabilis Collin in den Mergelgrotten von Südlimburg.

In dem „Maandblad, uitgegeven door Het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg” April 1913, No. 4, berichtete ich über den Erfolg eines dreitägigen Massen-Sammelns von Höhleninsekten in der Umgegend von Maastricht, das ich zusammen mit meinem belgischen Freunde Dr. MICHEL BEQUAERT anfangs September 1912 veranstaltet hatte. Unter den 800 Dipteren befand sich auch ein merkwürdiges *Borborus*-Männchen, das ich trotz aller Bemühungen nicht determinieren konnte. Ich schrieb darüber im „Maandblad” l.c.: „...Een tweede moeilijkheid deed zich voor, toen ik de *Borborus* onder handen nam, bij een mannelijk individu, dat ik reeds (voorloopig) onder een serie van *Borborus nigriceps* RONDANI had gerangschikt. Bij de revisie wilde ik me